

ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА МЕТОДОЛОГІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ

DOI <http://dx.doi.org/10.18524/2312-6809.2018.26.129457>
УДК 821.161.2–311.6]–048.77:93/94

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ РОМАН ХХ СТОЛІТТЯ: ПРОБЛЕМА ТРАНСФОРМАЦІЇ ІСТОРИЧНОЇ ПРАВДИ

Олена Мізінкіна, канд. філол. наук, доцент

Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова
mizinkina-o@ukr.net

У статті проаналізовано окремі етапи та аспекти творчої праці митця щодо художнього осмислення історії. Доводиться думка про тісну взаємодію наукового усвідомлення і художнього відображення письменником сторінок минулого, що сприяє процесу творення авторської концепції. Такий огляд дав змогу зробити висновки, які пояснюють особливість та виняткове місце жанру історичного роману в українській літературі.

Ключові слова: історичний роман, письменник, історична правда, художня правда, факт, психологія, документи епохи, історик.

Із часів появи історичної прози й до сьогодні увага критиків, істориків і теоретиків літератури, компаративістів звернена до її жанрової специфіки. У працях Л. Александрової, С. Андрусів, Р. Багрій, Т. Бовсунівської, А. Гуляка, В. Дончика, М. Ільницького, Г. Ленобля, В. Малкіної, В. Оскоцького, Л. Ромащенко, М. Сиротюка, М. Слабошпицького, В. Фашенка, В. Чумака та ін. порушуються питання, які є провідними, визначальними для художніх творів історичної тематики. Серед них найбільш дискусійними є *проблеми жанрової природи історичного роману, трансформації історичної правди*, а звідси — і *співвідношення між фактом і художньою вигадкою, співмірність вимислу й домислу*. Аналізуються дослідниками питання *становлення українського історичного роману, тенденції розвитку, модифікації історичних романів, їхній зв'язок із «готичною» традицією, діахронічні межі, полемичність, філософічність, діалогічність, багатоплановість* тощо.

Цікавим і пізнавальним для осягнення художньої своєрідності історичної романістики видаються точки зору самих авторів жанрових моделей. Тому **мета** розвідки вбачається у вивченні та осмисленні ін-

дивідуальних суджень кращих представників мистецької когорти, які зробили значний внесок у розвиток українського історичного роману ХХ століття. А відтак **завдання** полягають у відстеженні мотивів стосовно звернення письменників до історичної тематики; процесу трансформації історичного фактажу в художній світ твору; рівня знань, поінформованості митця щодо певного історичного періоду; функцій історичної романістики з-поміж інших творів художньої літератури.

Важко заперечити, що вагомий внесок у з'ясування багатьох складних науково-методологічних питань зробили саме письменники — творці історичного роману, які розкрили цілу низку «секретів» художньої реконструкції давноминулих часів. Так, Валерій Шевчук, приміром, уважає, що «український письменник брався (та й береться) за історичну тему з кількох спонук: ставить перед собою мету просвітну і хоче відтворити картини минулого, щоб читач здобував історичне мислення на матеріалі рідної історії (класичний зразок — О. Левицький з його «Волинськими оповіданнями»); ставить перед собою мету патріотичну, тобто нагадує читачу героїчну історію свого народу (класичний зразок — романи М. Старицького); ставить перед собою мету через історичні аксесуари вирішити реальні сьогочасні пекучі проблеми (І. Франко і Леся Українка)» [13, с. 382].

Ідейно близька до відомого майстра прози і Раїса Іванченко, коли мовить про таємниці написання своїх романів: «Два завдання я ставила перед собою при створенні романів. Перше — відродження історичної пам'яті народу. Друге — це розуміння нашої сутності. Хто ми є? Яке наше коріння? Який наш розвиток від княжої доби до сьогодення?» [7, с. 378]. І далі: «Отак через призму минулого прагнула побачити і сьогоднішній день, показати проблеми, які важливі для нас і нині. Самовладдя одного правителя чи групи — це вічні проблеми. Історичний роман, на мою думку, дає можливість поглиблювати громадянську свідомість, розуміння сучасних процесів у суспільстві, відроджувати історичну пам'ять народу» [7, с. 379].

Розмислюючи над тим, що є поштовхом, рушійною силою до написання історичної белетристики, Іван Білик твердив: «На історичну тему я перейшов завдяки матері... Вона буквально обожнювала історичну літературу. І ото я, на замовлення рідної матері, почав шукати тему» [1].

Роман Іваничук у своїй книзі спогадів «Дороги вольні і невольні» зізнається, що «праця над кожним історичним романом починалася

в мене з несподіваного і, здавалось би, випадкового поштовху: якби я не подружився з художниками Безпалковими і не поїхав з ними в Олеське — не написав би «Олеської трилогії»; якби не відбував військову службу в Азербайджані, а потім, через багато років, не поїхав на ті місця, де служив, — хіба відшукав би я загублені сліди Миколи Гулака, героя мого «Четвертого виміру»?; якби не потрапила мені — теж випадково — до рук книжка професора Г. Фруменкова «Узники Соловецького монастиря», то й не з'явилась би ніколи в світі дилогія «Журавлиний крик»; якби я не став депутатом Верховної Ради, не було б «Орди...» [4, с. 215].

Обставини «народження» історичних романів Семен Складенко пояснює так: «Все дитинство моє пройшло в тих місцях, де значною мірою розгортаються події «Святослава» і «Володимира». Я знав, що навпроти рідної Прохорівки стояла Родня, місто-фортеця, збудоване тисячу літ тому, ще з дитинства чув багато легенд, казок, переказів про Родню. У Прохорівці жив колись ширий друг Т. Г. Шевченка Михайло Максимович, у бібліотеці якого було зібрано безліч книг про Київську Русь та її історію. Бувши ще гімназистом, я багато разів заглядав до бібліотеки Максимовича, де з рук його сина Олексія Михайловича одержав і перечитав силу-силенну книг про нашу сиву старовину. Враження ці жили в моїй душі, довго просились на папір. І от настав той час, коли велике почуття любові до великих часів у житті наших пращурів перейшло на папір, хоч для цього мені довелося немало років вивчати все, що стосується народу, його боротьби й перемог, культури, побуту, звичаїв різних верств населення тих далеких часів» [11, с. 6].

Період, який передує написанню історичного твору, вимагає кропіткої роботи з матеріалами, що потверджує і автор «Сіверян» — Дмитро Міщенко: «Роман невеликий за обсягом, але він забрав у мене п'ять років наполегливої праці, причому чотири з них пішли на вивчення й освоєння подій понадтисячолітньої давності» [9, с. 79]. І Білик — автор «Меча Арея», «Похорону богів», трилогії «Скіфи» — теж наголошує на скрупульозному вивченні документальних джерел твору: «Я вбачаю свою найбільшу заслугу в тому, що я продовжив історію вглиб. І не висмоктав з пальця, а посилався на авторитети і авторитетні джерела, збирав усе по крупинці» [1].

Вивчаючи той чи той період минувшини, письменник уподібнюється до науковця-історика. Не випадково серед творців історичного роману чимало вчених, дослідників сивої давнини, — зокрема Раїса

Іванченко, Б. Лепкий, Вал. Шевчук, В. Ян та ін. Проте різниця в роботі історичного прозаїка й ученого-історика значна і незаперечна. Ще наприкінці XIX ст. автор історичної повісті «Захар Беркут» Іван Франко в передмові до твору зазначив: «Повість історична — се не історія... Освічення, характеристика, мотивування і групування фактів у історика і повістяра зовсім відмінні: де історик оперує аргументами і логічними висновками, там повістяр мусить оперувати живими людьми, особами. Праця історична має вартість, коли факти в ній представлені докладно і в причиновім зв'язку, повість історична має вартість, коли її основна ідея зможе зайняти сучасних, живих людей, то значить, коли сама вона жива й сучасна» [12, с. 7].

Про взаємодію двох іпостасей (історика і творця словесного мистецтва) в одній особі міркує й Раїса Іванченко. Так, у розмові з М. Ільницьким вона розкриває аспекти взаємодії та співпраці історика й письменника: «Історик дає основу літераторові — ставить проблему, дає історичні факти, а вже літератор у міру творчої уяви, уміння розшифрувати закономірності людської і суспільної психології, у міру особистої інтуїції і логічних художніх домислів відтворює певні пласти історії, думи, сподівання людей, веде читача звивистими коридорами мистецької уяви і логічних міркувань до розкриття правди історії. І виходить, що історик допомагає літераторові, тримає його на ґрунті реальності, дисциплінує думку, застерігає від фальшування, а літератор допомагає історикові побачити оті внутрішні закономірності людського буття, збагнути той дух епохи, ті порухи людської душі, без яких не можна говорити ні про яке відтворення правди історії» [6, с. 338]. Як переконуємося, *співпраця історика та письменника* необхідна, поза нею неможлива гармонія правди історичної і правди художньої, та й, зрештою, повноцінна реалізація історичного жанру в мистецтві.

Питання правдивого відтворення *хронотопу*, що є достатньо віддаленим у часовому вимірі, надзвичайно складне і вимагає неабиякої підготовки письменника. Історик за освітою та письменник за покликанням Вал. Шевчук вважає, що «коли вже хтось займається літературою, то мусить пізнати своє національне письменство від самого коріння, у якнайповнішому обсязі чи бодай у найвидатніших його здобутках. Але мусить так само пізнавати й світову літературу, не сміє від неї відриватись» [10, с. 54].

Окрім досконалого знання літератури, митцеві слова для відтворення історичної картини дійсності необхідне знання відповідної

мови. «Мова для мене — це справді одна з найбільших таємниць, — констатує Вал. Шевчук. — Є мовби доповненням мого життя, якщо не самим життям. Видається мені безмежною у своїх інтонаційних та синонімічних можливостях. Можна передавати нею найрізноманітніші відтінки, змальовувати найтонші образи. Я знаю також структуру давньоруської, старопольської, церковнослов'янської мов, знаю їхню історію... Отож коли пишу власні твори, не маю жодних проблем із відтворенням духу епохи, її мовного колориту» [10, с. 57].

Історичний роман вирізняється з-поміж інших художніх творів тим, що в його основі обов'язково має бути історичний факт чи система фактів, історична особистість, історична подія. Тому, на думку Раїси Іванченко, «письменникові-романісту важливо знати досконало і дослідницьку літературу, і документи епохи... Тільки на ґрунті історичної правди можна показати в історичному романі правдиве уявлення і про легендарні часи, і про події пізнішого часу, відчуті справжню ціну всього того, що маємо нині» [6, с. 344].

Окреслені питання специфіки роботи творця художньої історії не вичерпують усі грані письменника. Автор понад десятка історичних романів Павло Загребельний вважає, що «справжній романіст — це філософ, блискучий ерудит, знавець мови і літератури, він видобуває цілий світ, заселяє його людьми, дає йому закони, творить небо і землю, води й рослини, найголовніше ж: творить світ людей, речей, часів. Можна б визначити три складники роману: особа автора, час і граматику твору, де поєднуються проблеми мови і часу» [2, с. 386]. Класик жанру називає необхідні риси письменника-реконструктора історії та складові довершеного твору про давноминулі часи.

Своє бачення критеріїв вагомості історичного роману висловлює і Раїса Іванченко. «Як на мій погляд, — зазначає письменниця та історик одночасно, — авторитет історичного роману знижує передусім відсутність значущої суспільної проблеми, до якої автор мусить повернути серце і думку читача. По-друге, фальшивість засобів, якими оперує автор, подробиці під історію, у той час як треба знати її й розкривати її психологію. І, по-третє, значимість позиції автора. Письмо тоді переконливе, коли воно виходить від зболеного серця, коли авторові самому не байдужа та проблема, про яку він хоче говорити. Як і в кожному художньому творі, так і в історичному романі, а може, з ще більшою силою, надзвичайно чітко просвічується інтелектуальний і естетичний потенціал самого автора, рівень його освіченості та еру-

диції, громадянська мужність, зрештою, уміння любити й ненавидіти і брати на себе відповідальність відстоювати свої ідеали попри всілякі кон'юнктурні неузгодженості... Історичний твір тільки тоді набуває якоїсь значимості, коли він може вплинути на читача, допомогти йому вибрати громадянську позицію. Інакше навіщо й писати! А це можливо лише тоді, коли автор вкладає у письмо і знання, і душу» [6, с. 355].

Аналізуючи свою роботу над циклом романів про Київську Русь («Диво», «Смерть у Києві», «Первоміст», «Євпраксія»), П. Загребельний констатував: «Я намагався відтворити не тільки побут, обстановку, політичну й моральну атмосферу того часу, а й психологію наших попередників» [3, с. 441]. Отже, як наголосив знаний історичний романіст, запорукою справді історичного твору має бути і *реконструкція психологічних аспектів буття людини в контексті епохи*.

Найсуттєвіші з таких аспектів зафіксовані, зокрема, у фольклорі, що й підкреслила в діалозі з літературознавцем М. Ільницьким Раїса Іванченко: «Народна пісня — це душа народу. Без неї не досягти ні його радостей, ні болів. Не збагнути шляхетності і чистоти душевних поривів. Не збагнути й самого народу. Історичні ж романи не лише переповідають історію народу, а й розв'язують в історичному аспекті найважливіші суспільні проблеми, які мають сенс і для сучасного життя. Через те автор такого твору не може обійтися без з'ясування психології народу і суспільства, а отже, без народного слова» [6, с. 353].

У важливості пізнання й відтворення народного коріння переконаний і відомий романіст І. Білик. «Я <...> атеїст споконвіку, — говорить про себе письменник. — Але шаную звичаї. І хоча не вірю ні в Ісуса, ні в Сварога, але оберу Сварога — бо це дійсно наша стародавня, тисячолітня традиція. Мене не цікавить релігія, мене цікавить обрядовість. І треба відродити традицію не те що наших пращурів, а й прапращурів наших прапрапращурів. Наша ж язичницька віра була ще за тисячі років до християнства» [1].

Разом із тим «історичний роман — це перш за все художнє полотно, а не ілюстрація до підручника з історії, — вважає Володимир Малик. — Його треба писати так, щоб, не погрішивши проти історичної правди в цілому, показати шматок живого життя далекого від нас часу. Дійсність завжди конкретна. І такою її треба показувати. А конкретність у художньому творі проявляється тільки через конкретність життєвих деталей: мови, побуту, подій. Однак і цього мало. Щоб твір був цілісний і цікавий, цю конкретність треба ввігнати в цілісний, добре закручений

сюжет. Отже, характери і сюжет — основні, на мою думку, компоненти всякого читабельного роману і історичного в тім числі» [8, с. 38].

Проблема *взаємовпливів автора і читача, меж авторського домислу, відповідальності письменника* була завжди актуальною. Особливо ж гостро вона постає для автора історичних романів, який, на думку Раїси Іванченко, «не має права спекулювати популярністю історичної теми й використовувати історичний антураж для плетива сюжету про неймовірні пригоди, які у кращому разі можуть проілюструвати побут чи звичаї епохи. Мені здається, що безгрунтовне фантазування тут неприпустиме: історичний роман — роман політичний, ґрунтується на строгих закономірностях історії, не допускає фальшування, бо читач відплатить авторові недовір'ям. І правильно зробити: література — це правда життя в усіх його виявах. Немає правди — немає літератури. А історичний роман неодмінно має передбачити ще й правду історичну. Правда історії і правда художнього слова — ось той сплав, який може принести авторові тривале довір'я читача. Правда історичного романіста вимагає не тільки знань, а й громадянської відваги» [6, с. 340].

Кожен автор історичного роману по-своєму втілює власну концепцію бачення тієї чи тієї постаті, події, епохи. Це виявляється у творенні композиції роману і відповідному стилі письма. «Функціональна сутність літератури завербувала й мене, — пише Р. Іваничук. — Знайшовши у її природі можливість для підпільної діяльності — тобто змогу прикривати текстом підтекст, який наш читач навчився непомірно розшифровувати, — я зумів зробити і свій скромний внесок...» [4, с. 474].

Раїса Іванченко зізнається, що після написання роману «Клятва» «почала постійно вдаватися до документальних свідчень уже і в інших романах, розсіювати маленькі цитати із давніх джерел. Мені, — міркує письменниця, — цим хотілося підкреслити, що та чи та думка чи подія, про які я пишу в романі, не видумані мною, вони були реальністю історії... — І далі: — Оцей стиль документалізації моєї історичної прози залишився і в інших романах про Київську Русь, і використовувала я його для підсилення переконання читача, що названі щойно автором оцінки, події чи слова персонажа не видумки, що це було в історії саме так... що я пишу про істинну правду. І ось я її підтверджую!.. Щоправда, деякі критики цього не шанували: мовляв, авторка вдається до великих публіцистичних відступів» [5, с. 413]. Таким

чином письменниці засвідчила *домінуючу роль історичної правди як запоруки істинності художньо реконструйованої історії*. Адже саме історично встановлені факти та реалії є фундаментом вірогідного, очевидного і незаперечного зображення у художньому творі.

Отже, переконалися, що історичний романний жанр у вітчизняному письменстві визрівав поступово й осмислено, розростаючись до репрезентанта художньої свідомості нації й водночас вигранюючись теоретично, через глибоке осмислення як творцями цієї форми, так і її критиками, дослідниками. Особливого розмаху цей процес піднесення жанру набуває у другій половині ХХ ст., що відображено в поглядах їх творців.

Ознайомившись з поглядами авторів історичної романістики щодо проблем її творення, зазирнувши краєм ока до творчої лабораторії белетристів давноминулих часів, приходимо до такого висновку, що, приступаючи до написання історичного твору, автор переслідує такі завдання, як актуалізація історичної пам'яті народу, вирішення сьогочасних проблем суспільства крізь призму фактів з минулого, осягнення історичного розвитку нації. Важливим є і те, що виникненню творчого задуму письменника сприяє значиме з погляду історії місце народження / проживання, оточення, тобто близький контекст, або щасливий випадок (зустріч, розповідь, документ, книга, поїздка і т.д.). У творчому процесі трансформація історичної правди в художню вимагає скрупульозного вивчення усього масиву існуючої довідкової літератури, документів епохи, архівів, досліджень істориків, етнографів, географів, літературознавців і т. п. Передумовою реалізації таланту творця давноминулої доби має обов'язково бути знання національної та світової класичної літератури, мови й культури відповідної епохи; вироблення ним громадянської позиції; митець має проявитись як інтелектуально мислячий, ерудований, відповідальний за свою концепцію громадянин, який любить і шанує свою історію. Власне сам процес написання історичного роману впливає на створення нових форм вираження концепції письменника, а відтак — і зміну стилю (активне залучення підтексту, документів епохи). В кінцевому рахунку історичний роман повинен порушувати значущі проблеми суспільства, відтворювати моральну і духовну атмосферу певного періоду в історії, розкривати психологію доби, зображувати непересічні характери, постаті в історії, усебічно та повнокровно змальовувати життя попередніх поколінь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білик Іван: Євген Марчук переконував мене відмовитися від «Меча Арея»: [Електронний ресурс] / Іван Білик // Друг читача. — 2009. — 3 липня. — Режим доступу <http://vsiknygu.net.ua/interview/1024/>.
2. Загребельний П. А. Гідності й гріхи наших романів / Павло Загребельний // Загребельний П. А. Неложними устами: статті, есе, нариси. — К.: Радянський письменник, 1981. — С. 366–388.
3. Загребельний П. А. Спроба автокоментаря / Павло Загребельний // Загребельний П. А. Неложними устами: статті, есе, нариси. — К.: Радянський письменник, 1981. — С. 438–458.
4. Іваничук Р. Дороги вольні і невольні. Спогади та медитації / Роман Іваничук. — Львів: Просвіта, 1999. — 576 с.
5. Іванченко Р. П. «Народ без власної держави — беззахисний народ» / Р. П. Іванченко // Іванченко Р. П. Я повертаю Україні те, що в неї вкрадено: Статті. Нариси. Роздуми. — К.: Український письменник, 2005. — С. 405–417.
6. Іванченко Р. П. «Тільки на ґрунті історичної правди...» / Р. П. Іванченко // Іванченко Р. П. Я повертаю Україні те, що в неї вкрадено: Статті. Нариси. Роздуми. — К.: Український письменник, 2005. — С. 337–355.
7. Іванченко Р. П. «Тільки народ, який усвідомлює себе, може мати майбутнє» / Р. П. Іванченко // Іванченко Р. П. Я повертаю Україні те, що в неї вкрадено: Статті. Нариси. Роздуми. — К.: Український письменник, 2005. — С. 376–381.
8. Малик В. Синя книга: Щоденник (записки для себе). 1958–1998 / Володимир Малик / упорядники О. В. Сиченко, Н. О. Сиченко. — Полтава: ТОВ «АСМІ», 2010. — 308 с.
9. Медуниця М. Перевали життя і творчості / М. Медуниця // Рідна школа. — 2001. — № 11. — С. 78–79.
10. Пивоварська А. Дім на горі. Розмова з Валерієм Шевчуком / Агнешка Пивоварська // Сучасність. — 1992. — № 3. — С. 54–59.
11. Слабошпицький М. Семен Скляренко і його «Святослав» / Михайло Слабошпицький // Скляренко С. Д. Святослав: Роман. — К.: Дніпро, 1987. — С. 5–18.
12. Франко І. Захар Беркут. Образ громадського життя Карпатської Русі в XIII віці. Передмова / Іван Франко // Франко І. Твори: в 50 т. — Т. 16. — К.: Наукова думка, 1978. — С. 7–154.
13. Шевчук В. О. Загадковий і манливий світ Наталени Королевої / В. О. Шевчук // Шевчук В. О. Дорога в тисячу років: Роздуми, статті, есе. — К.: Радянський письменник, 1990. — С. 378–385.

УКРАИНСКИЙ ИСТОРИЧЕСКИЙ РОМАН XX ВЕКА: ПРОБЛЕМА ТРАНСФОРМАЦИИ ИСТОРИЧЕСКОЙ ПРАВДЫ

Елена Мизинкина, канд. филол. наук, доцент

Одесский национальный университет им. И. И. Мечникова

В статье сделана попытка проанализировать отдельные этапы творческой работы писателя по осмыслению истории. Доказывается мысль о тесной взаимосвязи научного и художественного осознания писателем страниц далекого прошлого, что способствует процессу воссоздания авторской концепции. Такой обзор дает возможность сделать выводы, которые объясняют особенности и исключительность жанра исторического романа в украинской литературе.

Ключевые слова: исторический роман, писатель, историческая правда, художественная правда, факт, психология, документы эпохи, историк.

UKRAINIAN HISTORICAL NOVEL OF THE TWENTIETH CENTURY: THE PROBLEM OF TRANSFORMATION OF THE HISTORICAL TRUTH

Olena Mizinkina, Candidate of Philology, associate professor

Odesa I. I. Mechnikov National University, Ukraine

The relevance by the article is caused of the dynamic development of the genre of the historical novel in the twentieth century, its active research by leading literary critics and a number of unresolved issues. It is indicated that the genre nature of the historical novel, the transformation of historical truth, and hence the correlation between the fact and the invention (admonition), the proportionality of fiction and premise are presented as the most controversial issues. The researchers analyze the problem of the formation of the Ukrainian historical novel, the tendencies of its development, the modification of historical novels, their connection with the «gothic» tradition, the diachronic limits, polemical, philosophical, dialogic, multiplicity etc.

It is assumed that the considering of the creators of the genre model are worthy. The aim of the research is to study and comprehend the individual judgments of the best representatives of the artistic world who made a significant contribution to the development of the Ukrainian historical novel of the twentieth century. Therefore, the task of the article is to track the motives of the writers' appeal to historical themes; the process of the transformation of historical facts into the artistic world of a work; level of knowledge, knowledge of the artist in a certain historical period; functions of historical romanticism among other fiction works.

Points of view of such writers as Ivan Bilyk, Pavlo Zagrebelynyj, Raisa Ivanchenko, Roman Ivanychuk, Volodymyr Malik, Dmitry Mischenko, Semen Sklyarenko, Valeriy Shevchuk, which were highlighted in the interviews, autocompositions, diaries, memoirs, reviews were considered.

Such an overview made it possible to draw conclusions which explain the peculiarity and exclusive position of the genre of the historical novel in Ukrainian literature:

Starting to write a historical work, the author pursues such tasks as:

– updating the historical memory of the people, solving contemporary problems of society through the prism of examples from the past, comprehension of the historical development of the nation;

– place of birth / residence, environment, that is, the close context, or a happy event (meeting, story, document, book, trip, etc.) which are significant in terms of history promote the emergence of a creative idea of the writer;

– the transformation of historical truth into art requires careful study of the entire array of existing reference literature, documents of the era, archives, studies of historians, ethnographers, geographers, literary critics, etc.;

– the creator of the past must know the national and world classical literature, language and culture of the corresponding era, must be a person with a civic position, also erudite, responsible for his concept person, who thinks intellectually, loves and honors his history;

– the process of writing a historical novel affects the creation of new forms of expression of the concept of the writer and hence a change of his or her style (active engagement of the subtext, documents of the era);

– the historical novel must violate the important problems of society, reproduce the moral and spiritual atmosphere of a certain period in history, reveal the psychology of that time, depict the iconic characters, figures of history, comprehensively and perfectly depict the life of previous generations.

Key words: *historical novel, writer, historical truth, artistic truth, fact, psychology, documents of the era, historian.*

REFERENCES

1. Bilyk, I. (2018), «Yevhen Marchuk persuaded me to abandon the «Sword of the Areas» available at: <http://vsiknygy.net.ua/interview/1024/>
2. Zahrebelnyi, P. A. (1981), «Dignity and sins of our novels», Zahrebelnyi P. A. *Nelozhnymy ustamy: statti, ese, narysy*, Radianskyi pysmennyk, Kyiv, pp. 366–388.
3. Zahrebelnyi, P. A. (1981), «Attempt of autocompositions», Zahrebelnyi P. A. *Nelozhnymy ustamy: statti, ese, narysy*, Radianskyi pysmennyk, Kyiv, pp. 438–458.
4. Ivanychuk, R. (1999), *Dorohy volni i nevolni. Spohady ta medytatsii* [The voluntary and involuntary roads. Memories and Meditations], Prosvita, Lviv [in Ukrainian].
5. Ivanchenko, R. P. (2005), ««People without its own country is a defenseless people», Ivanchenko R. P. *Ya povertaiu Ukraini te, shcho v nei vkradeno: Statti. Narysy. Rozdumy*, Ukrainskyi pysmennyk, Kyiv, pp. 405–417 [in Ukrainian].
6. Ivanchenko, R. P. (2005), ««Only on the basis of historical truth...», Ivanchenko R. P. *Ya povertaiu Ukraini te, shcho v nei vkradeno: Statti. Narysy. Rozdumy*, Ukrainskyi pysmennyk, Kyiv, pp. 337–355 [in Ukrainian].
7. Ivanchenko, R. P. (2005), ««Only the people who realize themselves can have a future», Ivanchenko R. P. *Ya povertaiu Ukraini te, shcho v nei vkradeno: Statti. Narysy. Rozdumy*, Ukrainskyi pysmennyk, Kyiv, pp. 376–381 [in Ukrainian].

8. Malyk, V. (2010), *Synia knyha: Shchodennyk (zapysky dlia sebe). 1958–1998* [Blue Book: Diary (notes for yourself). 1958–1998], TOV «ASMI», Poltava [in Ukrainian].
9. Medunytsia, M. (2001), «The Benefits of Life and Creativity», *Ridna shkola*, no. 11, pp. 78–79.
10. Pyvovarska, A. (1992), «The house on the mountain. The conversation with Valeriy Shevchuk», *Suchasnist*, no. 3, pp. 54–59.
11. Slaboshpytskyi, M. (1987), «Semen Sklyarenko and his «Svyatoslav»», Skliarenko S. D. *Svyatoslav*, Dnipro, Kyiv, pp. 5–18 [in Ukrainian].
12. Franko, I. (1978), «Zakhar Berkut. The image of public life of the Carpathian Rus' in the XIII century. Preface», Franko I. *Tvory: V 50-ty t.*, Vol. 16, Naukova dumka, Kyiv, pp. 7–154 [in Ukrainian].
13. Shevchuk, V. O. (1990), «Mysterious and flattering world of Queen Natalie», Shevchuk V. O. *Doroha v tysyachu rokiv: Rozdumy, statti, ese*, Radianskyi pysmennyk, Kyiv, pp. 378–385 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 25 лютого 2018 р.